ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1738175

Araştırma Makalesi/Research Article

TÜRKİYE'DE YATIRIM YOLUYLA İSTİSNAİ VATANDAŞLIK UYGULAMALARI VE POLİTİK YANSIMALARI*

EXCEPTIONAL CITIZENSHIP THROUGH INVESTMENT PRACTICES AND POLITICAL REFLECTIONS IN TÜRKİYE

Recep YİĞİT[1] Erkan DOĞAN[2]

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
09/07/2025

Kabul:
31/10/2025

Vatandaşlık, bir devleti oluşturan en önemli unsurlardan biri olarak birey ile kurulan hukuki, siyasi, tarihsel, psikolojik ve sosyo-kültürel bağlara işaret eder. Hukuki olarak her ne kadar nesnel bir statü olsa da vatandaşlık, bir topluluğa ait olmakla ilişkilendirilen milli kimlik, ortak tarih, kültür ve aidiyet gibi subjektif öğeleri de içermektedir. Vatandaşlık aslen doğumla veya kan bağıyla kazanılmaktadır; fakat tarihsel süreç içinde vatandaşlığın sonradan kazanılmasına yönelik çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Sonradan vatandaşlık kazanma yöntemlerinden birisi olan yatırım yoluyla vatandaşlık yöntemleri dünya genelinde artan uluslararası göç ve küreselleşmenin de etkisiyle birçok ülkede uygulanmaktadır. Ekonomik yatırımları çekmek amacıyla uygulanan yatırım vatandaşlığı için ülkeler belirli bir miktar yatırım yapmak veya belirlenmiş sürelerde ikamet etmek gibi kriterler belirlemektedirler. Golden visa (altın vize) veya golden passport (altın pasaport) elde etmek ve vatandaş olmak için belirlenen bu kriterler dünyada olduğu gibi Türkiye'de de birçok politik tartışmayı beraberinde getirmektedir. Vatandaşlığın alınıp satılabilen bir meta haline geldiği ve piyasalaşarak değersizleştiğine ilişkin eleştiriler bu kapsamda tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Bu makale, yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarının Türkiye'deki politik yansımalarını, Avrupa ülkelerinden örnekler de vererek eleştirel olarak ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Yatırım Vatandaşlığı, AB, Türkiye

Jel Kodları: F22, K37, O15

* Bu çalışma, Doç.Dr. Erkan DOĞAN danışmanlığında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Recep YİĞİT tarafından hazırlanan "Vatandaşlığın Dönüşümü ve Göç: Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İstisnai Türk Vatandaşlıklarına Yönelik Siyasi Partilerin Politika ve Yaklaşımları" isimli Doktora tezinden üretilmiştir.

[1]**Sorumlu Yazar:** Dr., Göç İdaresi Başkanlığı, ORCID: 0000-0002-7361-2740, recepyigit_@hotmail.com
[2] Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-0928-3049, do.erkan@gmail.com

Atıf: Yiğit, R. ve Doğan, E. (2025). Türkiye'de yatırım yoluyla istisnai vatandaşlık uygulamaları ve politik yansımaları. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, *16*(2), 636-660.

Article Info

Received:
09/07/2025

Accepted:
31/10/2025

Abstract

Citizenship, as one of the most important elements constituting a state, refers to the legal, political, historical, psychological and socio-cultural ties established between an individual and a state. Although legally an objective status, citizenship also includes subjective elements such as national identity, shared history, culture and belonging to a community. Citizenship is originally acquired by birth or by blood ties, but various methods of acquiring citizenship have been developed throughout the history. One such very recent method, citizenship by investment, is being implemented in many countries around the world due to the increasing international migration and globalization. For investment citizenship, which is applied to attract economic investments, countries set criteria such as investing a certain amount or residing for a certain period of time. These criteria for obtaining a golden visa or golden passport and becoming a citizen sparks many political debates in Turkey and in the world. Criticisms that citizenship has become a commodity that can be bought and sold and that it has been devalued through commodification are the focal point of these debates. This article aims to critically examine the political implications of citizenship by investment practices in Turkey by also referring to examples from European countries.

Keywords: Citizenship, Investment Citizenship, , EU, Türkiye

Jel Codes: F22, K37, O15.

Extended Summary

Exceptional Citizenship through Investment Practices and Political Reflections in Türkiye

Aim: The investment citizenship practices implemented in Turkey from 2016 onwards have brought about many political debates. The main objective of the study is to examine the political reflections of citizenship through investment practices in Turkey. In this context, examining the question "What are the policies of political parties in Turkey regarding investment citizenship?" constitutes the purpose of the study.

Method: In the conceptual and theoretical section of this study, which is qualitative research, descriptive analysis technique was used. In the empirical section of the study, which examines the political reflections of investment citizenship practices in Turkey, the policies of the five political parties with the highest vote share were examined. In order to determine the policies of political parties, the speeches of government and political party representatives in the Turkish Grand National Assembly (TBMM), as well as their written and visual media statements were analyzed. The expressions used by representatives of these five political parties in Turkey were analyzed using discourse analysis technique.

Findings: According to the findings of the study, there are many countries worldwide, primarily European Union countries, that implement investment citizenship, also known as golden visa or golden passport. Although citizenship acquisition through investment provides benefits to countries in terms of creating economic resources, it is criticized from many aspects. The majority of these criticisms concern the granting of national citizenships in exchange for monetary consideration and the transformation of citizenship into a commercial commodity. Many political debates have taken place regarding investment citizenship practices in Turkey from 2016 onwards. Following the legal regulations made in Turkey from 2016 onwards, although no significant increases are observed in foreigners' direct capital investments in Turkey, a serious increase is observed in real estate purchases. All political parties in the opposition oppose the consideration of only economic criteria in obtaining Turkish citizenship, as this makes citizenship a commercial matter and leads to its "marketization." While the AK Party government views these practices as creating economic resources and turning crisis into opportunity, the opposition political parties state that this erodes citizenship values.

Conclusion and Discussion: In addition to citizenship being a legal and objective status, it has subjective emphases such as national identity, nationality, or being a member of a nation. Citizenship, which is a dynamic and abstract concept, contains moral values such as social identification, belonging, solidarity, common history and culture. The determination of purely economic conditions in the subsequent granting of citizenship, which is essentially a right acquired by birth, has shaken citizenship values in many countries and constitutes the focus of political debates in Turkey as well. The granting of Turkish citizenship, which contains historical, cultural, national and spiritual elements, in exchange for economic criteria has also brought criticism from a significant portion of society in this context. Political parties that argue that the legal regulations in the practice of acquiring Turkish citizenship through investment are far from transparency and accountability emphasize that the ambiguity in the legislation will lead to the arbitrariness of administrative institutions. In this context, it seems important to reduce the discretionary power of administrative authorities in granting Turkish citizenship through investment, to adhere to the principles of transparency and accountability in the process, and to ensure the language, cultural and social integration of foreigners who will become Turkish citizens. While opposition parties that argue that the investment citizenship practice has been turned into a tool of political exploitation by the government express these views, adopting an objective approach away from populist rhetoric will contribute to a better understanding of the issue.

1. Giriş

Günümüz küresel ekonomisinde ülkeler, ulusal ekonomilerini güçlendirmek için uluslararası sermayeyi ve yabancı yatırımcıları çekmeye yönelik çeşitli teşvik mekanizmaları ve politika araçları kullanmaktadırlar. Bunu sağlamak için de farklı enstrümanlar kullanmaktadırlar. Günümüzde izlenen bu politikalardan bir tanesi de "yatırım yoluyla vatandaşlık" veya "ekonomik vatandaşlık" olarak tanımlanan uygulamalardır (Shachar, 2014: 231). Yatırım yoluyla vatrandaşlık kazanma genellikle vatandaşlık kazanımına ilişkin yasal düzenlemelere kıyasla daha esnek şartları içeren ve idari mercilerin takdir yetkisine daha fazla dayanan bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de 2016'da yürürlüğe giren yasal değişiklikler ile birlikte ekonomik büyümeye katkı sağlayacak sanayi yatırımlarını teşvik etmek üzere yabancı yatırımcılar için yatırım temelli vatandaşlık imkanı mümkün hale gelmiştir. Bu çerçevede, çalışma izni gerektirmeyen ancak Cumhurbaşkanlığı kararıyla belirlenen yatırım tutarlarını karşılayan yabancı uyruklu kişiler, ikamet hakkı elde ederek özel prosedürlerle Türk vatandaşlığı için başvuru yapabilme olanağına kavuşmuşlardır.

Türkiye'de yatırım vatandaşlığı uygulamaları birçok politik tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının elde edilmesine yönelik kamuoyunda yapılan tartışmalarda, bu uygulamanın ülkeye katma değer sağlayacağını savunanlar olduğu gibi Türk vatandaşlığının milli kimlik ve manevi değerlerine zarar vereceği hususunda endişeleri belirten görüşler de bulunmaktadır. Türkiye'de yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarını ve bu uygulamalara ilişkin olarak siyasal arenada sürdürülen tartışmaları ele alacak olan bu çalışmada, öncelikli olarak vatandaşlık ve yatırım vatandaşlığı kavramları tartışılacaktır. Sonrasında, dünyanın başka yerlerindeki örneklere, özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yatırım yoluyla vatandaşlık elde edilmesi uygulamalarına bakılacaktır. Sonrasında ise çalışmanın temel konusuna, Türkiye'de yatırım yoluyla istisnai vatandaşlık elde edilmesi süreçlerine ve bu konudaki yasal düzenlemelere dönülecek, Türkiye'de bu konu etrafında sürdürülen tartışmalar parlamentoda grubu bulunan siyasi partilerin temsilcilerinin beyanları ve konuşmaları çerçevesinde ele alınacaktır.

2. Vatandaşlık ve Yatırım Vatandaşlığı (Vatandaşlığın Piyasalaşması)

Bauböck'e göre vatandaşlık kavramı köklü bir geçmişi olan ve tarihsel süreç içinde çeşitli dönüşümlere uğramış dinamik bir yapıdır (Bauböck, 2006: 15). Vatandaşlık kavramının kökleri Antik Yunan'ın şehir devletlerine dayanmaktadır. "cite" ve "city" kelimelerinden türeyen "citizen" ve "citoyen" terimleri, bireyin bulunduğu şehir devletiyle kurduğu politik ve sosyal bağı

tanımlamak için kullanılmıştır (Polat, 2011: 12). Pierson vatandaşlığı, politik bir aidiyet, bir dizi haklar ve sorumluluklarla tanımlanmış ve kişilerle devletin ilişkisini anlatan yasal ve sosyal bir statü olarak ele alır (Pierson, 2011: 176). Joppke ve Brubaker ise vatandaşlığı "bir devlete üye olmak" ya da bireylerin hangi devlete bağlı olduğunu ifade eden bir kavram olarak tanımlamaktadırlar. Kişinin doğumuyla birlikte edinilen bir hak olan vatandaşlık, devletlerin kendilerine bağlı olan üyelerini diğer insanlardan ayırmasına yardım eder. Bu açıdan bakıldığında vatandaşlık, "uluslararası bir dosyalama sistemi ve kişileri devletler arasında bölüştürmeye yarayan bir mekanizmadır" (Joppke, 2006: 63; Brubaker, 2009: 55).

Vatandaşlık hukukuna göre bir kişinin bir devletin vatandaşlığını edinmesi esasen doğum yoluyla gerçekleşir ve bu durum asli yoldan vatandaşlık olarak ifade edilir (Nomer, 2018: 51). Asli yoldan vatandaşlığın elde edilmesinin genel olarak iki boyutu mevcuttur: toprağı temel alan *jus soli* ve kan bağını temel alan *jus sanguinis* ilkeleri (Bauder, 2013: 3). *Jus Soli* ilkesine göre vatandaşlık toprak esasına göre kazanılır. Yani bir kişi, anne ve babası başka bir ülkenin vatandaşları olsa da, topraklarında doğduğu ülkenin vatandaşlığına hak kazanır. Vatandaşlarının büyük bir bölümünün göçmenlerden oluştuğu (mesela ABD gibi) ülkelerde ise o ülkenin topraklarında dünyaya gelen kişilere "doğum yeri" prensibine göre vatandaşlık verilmesi çok sık karşılaşılan bir durumdur (Aybay ve Özbek, 2015: 22). Dünya genelinde az sayıda vatansız[1] dışında kalan herkes istese de istemese de bir ülkeye bağlıdır ve bağlılık temel olarak doğum yoluyla belirlenir. Fakat günümüzde devletler, bazı özel durumlarda özel düzenlemeler yaparak bilim, kültür, sanat, ekonomi veya spor gibi çeşitli alanlarda başarı göstermiş ve başka ülke vatandaşı olan kişileri olağan vatandaşlığa alma süreçlerine kıyasla, daha kolaylaştırılmış bir yoldan kendi vatandaşlıklarına alabilmektedirler (Shachar, 2014: 231). Bu kapsamda yatırım vatandaşlığı uygulaması, idari otoritelerin takdir yetkisinin daha geniş olduğu bir vatandaşlık kazanma yöntemidir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık elde edilmesi, küresel düzeyde yükselişe geçen uluslararası göç hareketlerinin bir neticesi olarak birçok ülkenin gündemine girmiş ve yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Yatırım yoluyla vatandaşlık verilmesine dair yasal düzenlemeler yapan ülkeler arasında Avusturya, Brezilya, Japonya, Letonya ve Slovenya gibi ülkeleri örnek olarak gösterebiliriz. Bu ülkelerin hükümetleri, yetenekli ve başarılı yabancıların kendi ülkelerinin

[1] Vatansız: Herhangi bir Devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi (Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi,1. Madde,1954). Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan; Devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen Devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir (Perruchoud-Redpath, 2013: 95).

ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarına sunmaları muhtemel katkıları gözönünde bulundurarak, söz konusu yabancılara olağan vatandaşlığa kabül şartlarının ve süreçlerinin dışında istisnai olarak vatandaşlık verilebilmektedir (Köşgeroğlu, 2017: 178-181). Küresel rekabet ortamında ülkeler, ekonomik dinamizmlerini güçlendirmek amacıyla uluslararası sermayeyi çekmeye yönelik istisnai vatandaşlık politikaları geliştirmektedirler. Bu kapsamda uygulanan "yatırım karşılığı vatandaşlık" veya "ekonomik vatandaşlık" sistemleri, dünya genelinde (Golden Visa) Altın Vize veya (Golden Passport) Altın Pasaport terimleriyle bilinmektedir. Uluslararası literatürde ekonomik vatandaşlık programları (ECP'ler), göçmen yatırımcı programları (IIP'ler), yatırım vatandaşlığı (CBI) veya ikamet amaçlı yatırım (RBI) gibi farklı terminolojilerle tanımlanan bu uygulamalar, devletlerin belirli yatırım eşiklerini karşılayan yabancı sermayedarlara kalıcı ikamet hakkı veya vatandaşlık statüsü sunmasını sağlamaktadır (Scherrer-Thirion, 2018:11).

Bazen “vatandaşlık piyasası” kavramlarıyla da ifade edilen yatırım vatandaşlığının üç temel öznesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki devletlerdir. Devletler, nitelikli insan kaynağı ve sermaye çekmek amacıyla vatandaşlık mevzuatlarını yeniden şekillendirmektedirler. Bu süreçte, yetkin ve ekonomik-kültürel sermayeye sahip bireyleri ülkelerine kazandırmak için küresel rekabet ortamında vatandaşlık hukuklarında dönüşüm yaşanmaktadır. Yatırım vatandaşlığının ikinci öznesi alıcılardır. Dünyanın farklı ülkelerinde ayrıcalıklı ekonomik olanaklara sahip birçok kişi, hali hazırda sahip oldukları vatandaşlıklarının taşıdığı olası riskleri bertaraf etmek için başka ülkelerin vatandaşlarının sahip olduğu haklara ve statülere ulaşabilmeyi istemektedirler. Yatırım vatandaşlığıyla ilgili üçüncü taraf ise, vatandaşlık piyasasında bulunan devletlerle alıcıları bir araya getiren, hatta bazı durumlarda devletlerin sunduğu paketlerin hazırlanmasına katkıda bulunan uluslararası aracı kurumlardır. Vatandaşlık piyasası bu üç farklı aktörün stratejik tercihlerinin birbiriyle etkileşime geçtiği yerde şekillenmekte ve daha fazla yaygınlaşmaktadır (Olcay-Balta, 2017: 2). *Jus Doni* kavramına karşılık gelen “ekonomik vatandaşlık” modeli, geleneksel vatandaşlık kazanma yollarından farklı bir yaklaşım sunar. Bu sistemde, vatandaşlık talep eden kişiler belirli bir ülkenin ekonomisine önceden tanımlanmış finansal katkılarda bulunarak vatandaşlık hakkı elde ederler. Literatürde "yatırım vatandaşlığı" veya Jus Pecuniae olarak da adlandırılan bu uygulama ile birlikte devletler ekonomik fayda karşılığında vatandaşlık verebilmektedirler. Bu sistemin işleyişi, başvuru sahiplerinin hedef ülkeye belirli miktarda yatırım yapması veya ekonomik katkı sağlaması esasına dayanmaktadır. Söz konusu katkılar doğrudan yatırım, devlet tahvili satın alımı veya kamu projelerine bağış gibi farklı biçimler alabilir. Karşılığında ilgili devlet, bu kişilere vatandaşlık statüsü tanır (Shachar, 2017: 790).

Günümüzde, ülke içinde fiziki ikamet zorunluluğu olmaksızın belirli bir finansal katkı karşılığında vatandaşlık sunan ülke sayısında kayda değer bir artış gözlenmektedir. Bu eğilimin temel motivasyonu, devletlerin ulusal ekonomilerini güçlendirme hedefleri olarak gösterilebilir. Dolayısıyla ekonomik vatandaşlık uygulamaları, bu ülkeler açısından aynı zamanda mali durumlarını iyileştirmeye yönelik stratejik bir araç işlevi görmektedir (Spiro, 2018: 17; Shachar, 2017: 7).

Ekonomik vatandaşlık programlarında hangi finansal katkıların yeterli sayılacağı ve yatırımcı profilinin hangi standartlara göre değerlendirileceği, ilgili devletlerin egemen yetkisi kapsamında belirlenmektedir (Kaya, 2021: 117). Geleneksel vatandaşlık kazanma yollarından farklı olan ekonomik vatandaşlık, bireylerin çifte vatandaşlık statüsü elde etmelerinde alternatif bir seçenek sunmaktadır. Bu yola başvuran yatırımcıların temel motivasyonu ise hedef ülkenin güçlü pasaport avantajından yararlanarak seyahat özgürlüğü kazanmaktır. Bu kapsamda, mevcut vatandaşlıklarının kısıtlı seyahat imkânları sunan pasaportları yerine, daha geniş vize muafiyeti sağlayan belgelerle küresel mobilite, yerleşim hakları ve eğitim olanakları gibi imtiyazlara erişim hedeflemektedirler.

Son otuz yıllık süreçte ekonomik vatandaşlık uygulamalarında kapsamlı bir değişim yaşanmıştır. Bu çerçevede, birçok devlet başvuru sahiplerinin profil değerlendirmesi yerine ülkeye yapacakları finansal katkıyı temel alan vatandaşlık politikalarını tercih etmeye başlamıştır. Bu eğilim, 2008 küresel finansal krizinin sonrasında özellikle ivme kazanmıştır (Adım, 2017: 121). Yirminci yüzyılın başından itibaren devletlerin yatırım karşılığı vatandaşlık verme uygulamalarını artırması, vatandaşlık kavramının geleneksel anlamından uzaklaşarak ekonomik bir değişim aracına dönüşmesine yol açmış, bu dönüşüm de literatürde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Shachar, 2017: 796). Bu bağlamda yatırım karşılığı vatandaşlık uygulamalarıyla ilgili akademik çalışmalarda iki temel görüş bulunmaktadır. Destekleyici yaklaşım, bu sistemin ulusal ekonomiye sağladığı katkıları vurgularken, eleştirel perspektif ise vatandaşlığın metalaştırılması ve mali güce dayalı ayrıcalıklı muamele yaratılması endişelerini dile getirmektedir (Baüböck, 2018).

Shachar'ın dile getirdiği gibi vatandaş olma hakkı, piyasa şartları tarafından belirlendiğinden ve bireylerin ekonomik olanaklarına indirgendiğinden bu imkâna yalnızca ayrıcalıklı zenginler "satın alma usulüyle" ulaşabilmektedirler (Shachar, 2014). Normatif eleştiri çerçevesinde Spiro, yatırım temelli vatandaşlık uygulamalarının vatandaşlığı ulusal bağlamından soyutlayarak kültürel kimlik bağlarını zayıflattığını ileri sürmektedir. Walzer'in analizi de benzer endişeleri paylaşmakta, vatandaşlığın ekonomik işlem haline dönüştürülmesinin sosyal

adaletsizlik yaratacağını vurgulamaktadır (Walzer, 1989: 3). Yatırım vatandaşlığına karşı çıkan Baüböck'e göre, vatandaşlık haklarının ekonomik yatırımlarla ilişkilendirilmesi bu kurumun özünü tahrip etmektedir. Bu yaklaşıma göre, sadece finansal güçlerinden ötürü vatandaşlığa erişen varlıklı bireylerin, söz konusu ülkenin iç siyasi dengeleri açısından risk oluşturma potansiyeli bulunmaktadır (Baüböck, 2018: 39). Bir diğer görüş ise ekonomik kulüp teorisi perspektifinden yatırım karşılığı vatandaşlığı devletin kooperatif mantığıyla işleyen bir yapı olarak değerlendiren Buchanan'a aittir. Buchanan'ın teorik çerçevedeki görüşüne göre, yatırım yapan yeni üyelerin sisteme dahil olması, var olan vatandaşların mali yükümlülüklerinde azalma sağlamaktadır (Buchanan, 1965; Yılmaz, 2018: 194). Yatırım vatandaşlığı uygulamalarına destek veren bir başka isim Kochenov'un yaklaşımına göre, vatandaşlık verme süreçleri temel olarak üç amaca yöneliktir: uzun dönemli yerleşik göçmenlerin vatandaşlık statüsü kazanmalarını sağlamak, bu kişilerin yakın akrabalarının da vatandaşlık haklarından yararlanmasını desteklemek ve toplumsal yapıyı beceri, sermaye ve çeşitlilik açısından zenginleştirmek (Kochenov, 2018). Barbulescu'nun analizi, yatırım vatandaşlığı tartışmasına alternatif bir boyut kazandırmaktadır. Yazara göre, bu sistemin temel problemi vatandaşlığın para ile satın alınabilir olmasından ziyade, dünya genelindeki "küresel eşitsizlik" durumundan kaynaklanmaktadır. Barbulescu'nun değerlendirmesine göre, yatırım vatandaşlığı uygulamaları yeni adaletsizlikler yaratmaz; zira dünya zaten büyük adaletsizliklerle dolu olduğundan, bu programlar da bu adaletsiz yapının parçasıdır. Bu çerçevede, ekonomik katkı karşılığında vatandaşlık veya ikamet hakları, ultra varlıklı kesim için "küresel hareket özgürlüğü kanalları" işlevi görmektedir (Barbulescu, 2018: 29-32).

3. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Uygulamalarında AB Ülkelerinden Örnekler

Dünya genelinde yatırım karşılığında vatandaşlık veren ilk ülke, 1984'te bu sistemi hayata geçiren Karayip adası St. Kitts ve Nevis olmuştur. Bu uygulamanın başarılı örneklerinin ardından, benzer programlar Avrupa'da Portekiz, İspanya, Kıbrıs ve Malta'da; Karayipler'de Antigua, Barbuda, Grenada, St. Lucia ve Dominika'da; Kuzey Amerika'da ise Kanada ve ABD'de benimsenmiştir (Dzankic, 2019: 111). Yatırım vatandaşlığına olanak sağlayan ülkeler esas itibariyle iki farklı yöntem uygulamaktadırlar. Bu yöntemlerden birincisi belirlenmiş bir miktar yatırım tutarı karşılığında doğrudan vatandaşlığın verilmesi iken ikinci yöntemde ise belirli bir süre ikamet veya çalışma izni ile ülkede kalınmasıdır (Surak, 2020: 24). 1980'li yıllarda başlayan ekonomik vatandaşlık programları, kara para aklama, yolsuzluk ve dolandırıcılık gibi suçlarla bağlantılı olarak görülmesi nedeniyle dönem içinde prestijini kaybetmiştir. Klasik göçmen ülkeleri olarak bilinen Kanada ve ABD'nin 2000'li yılların başında devlet tahvili yatırımı odaklı

stratejiler geliştirmesi, bu alandaki uygulamaların tekrar ivme kazanmasını sağlamıştır (Shachar, 2017:794). Vatandaşlığın yatırım yoluyla elde edilmesinde teorik olarak yatırımcılar oturma haklarını elde ederlerken hedef ülkeler ulusal kaynaklarına fon sağlayarak gelir elde etmeyi ve istihdam yaratan yatırımları çekmeyi hedefler. Avrupa Birliği ülkelerinde yatırım vatandaşlığı uygulamaları olan ülkeler farklı değerlendirme kriterleri belirlemektedirler. Belirlenen bu kriterlerde ülkeler başvuru sahiplerine doğrudan vatandaşlık verebileceği gibi belirli bir süre ikamet etme, gayrimenkul alımı ya da belirlenmiş miktarlarda yatırım yapmayı şart koşabilmektedirler (Shachar, 2014: 8).

Yatırım yoluyla vatandaşlık veya oturum izni veren Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden örnekler şöyledir: İlk kez 2014 yılında uygulamaya koyduğu program ile Yunanistan, 250 bin euro değerinde emlak satın alan yabancılara beş yıllık oturum statüsü vermektedir. Golden Visa ile 7 yıl kalan yabancılara vatandaşlık imkanı sunan Yunanistan, 2014-2020 yılları arasında 8 bini aşkın başvuru almıştır. İspanya 2013 yılında yürürlüğe giren kanun ile 500 bin euro tutarında konut yatırımı yapan yabancılara oturum izni ve vize muafiyeti sağlamaktadır (GİGDER, 2025). Bulgaristan, 512 bin Euro tutarındaki devlet tahvillerinin alımı karşılığında 5 yıl içinde vatandaşlık başvurusu hakkı tanımaktadır. Almanya, 250 bin euro sermayeyle iş kurarak istihdam yaratan yatırımcılara ilk aşamada oturum izni, ardından vatandaşlık hakkı sunmaktadır. Avusturya, vatandaşlık sürecinde iki farklı yatırım seçeneği sunmaktadır bu seçenekler: sosyal amaçlı kuruluşlara yapılacak 3 milyon euroluk bağış ya da minimum 10 milyon euro değerinde ekonomik girişim kurulması şeklindedir. Macaristan ise 300 bin dolar devlet tahvili yatırımını gerçekleştirenlere yedi yıllık sürecin sonunda vatandaşlığa başvuru hakkı vermektedir (Shachar, 2014: 8; Dilek, 2017: 2; bbc.com.tr: 2024a).

Güney Kıbrıs, bankacılık krizinde mevduat kaybeden yatırımcılara tazminat niteliğinde vatandaşlık teklif etmiştir. Portekiz ise 2012'de "altın oturma izni" programıyla varlıklı yatırımcıları gayrimenkul sektörüne yönlendirme stratejisi benimsemiştir. Portekiz'in yatırım karşılığı vatandaşlık sistemi, nitelikli başvuru sahiplerine çok katmanlı avantajlar sunmaktadır. Program kapsamında beş yıllık daimi ikamet hakkı, Schengen bölgesinde vizesiz dolaşım özgürlüğü, aile birleşimi imkanı ve nihayetinde Avrupa Birliği vatandaşlığının getirdiği haklar elde edilebilmektedir. Finansal gereksinimler açısından program, bir milyon euro sermaye transferi, 500 bin euro gayrimenkul yatırımı veya istihdam yaratma seçenekleri sunmaktadır. Malta ise 2013'te daha doğrudan bir yaklaşım benimsenmiş, yüksek gelirli yatırımcılara 650 bin euro karşılığında "altın pasaport" edindirme programını yasallaştırmıştır. Malta'nın bu uygulaması gerek Malta Parlamento'su gerekse Avrupa Parlamentosu tarafından eleştirilmiş

bunun üzerine Malta hükümeti yatırımcılardan talep edilen toplam yatırım miktarını 1.150.000 euroya çıkararak başvuru sayısını da 1.800 ile sınırlı tutmuştur (Scherrer-Thirion, 2018: 20; GİGDER, 2025).

Avrupa Birliği ülkelerinde yatırım yoluyla vatandaşlık verilmesi uygulamaları bir çok farklı tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Nitekim Avrupa Parlamentosu, yatırım vatandaşlığı uygulamaları olan AB üyesi ülkelere AB vatandaşlığına fiyat etiketi koyarak "sattıkları" ve bu durumun AB değerlerine aykırı olduğu gerekçesiyle farklı zamanlarda uyarı ve kınamalarda bulunmuştur. Bu uyarılardan en dikkat çekici olanı 2014 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından Malta için yayımlanan bildiridir. Yayımlanan bildiride birliğe üye devletlerin ortak değerleri korumak için sorumlu bir şekilde hareket etmeleri gerektiği belirtilmiş, AB vatandaşlığının yatırım yoluyla geçici veya kalıcı oturma izinleriyle üçüncü ülke vatandaşlarına "satılmaması" gerektiği özellikle vurgulanmıştır. AB vatandaşlığının "satılabilir bir meta haline" getirilmesinden duyulan endişelerin belirtildiği bildiride Malta hükümetinin vatandaşlığın doğrudan satışını sağlayan ulusal plan ve uygulamalarının birlik üzerinde karşılıklı güven ilişkisini sarstığı, Avrupa vatandaşlığının kavramını baltaladığı özellikle vurgulanmış ve AB üyesi ülkelerin birliğin hedeflerini korumak için taşıdıkları sorunlulukları yerine getirmeleri gerektiği belirtilmiştir (europarl.europa.eu: 2014). Bu bildirinin yanısıra Avrupa Komisyonu, 2020 yılında altın pasaport ve yatırımcı vatandaşlık uygulamaları konusunda Kıbrıs ve Malta'ya yönelik ihlal prosedürlerini başlattığını duyurmuştur. Yayımlanan basın bildirisinde, üye devletlerin vatandaşlık vermesiyle birlikte kişinin otomatik olarak AB vatandaşı olduğu, AB içinde özgürce hareket ettiği, ikamet ve çalışma hakkını elde ettiği, belediye seçimleriyle Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkından faydalandığı vurgulanarak birlik için olumsuz etkilerinin olacağı belirtilmiştir (ec.europa.eu: 2020).

4. Türkiye'de Yatırım Yoluyla İstisnai Vatandaşlık Uygulamaları

Türkiye'de vatandaşlık statüsünün elde edilmesi, yitirilmesi ve tespit edilmesi konularını düzenleyen ana mevzuat, 2009 yılında yürürlüğe giren 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'dur (Aybay, 2019:67). Bu kanun, Türk vatandaşlığının elde edilme yollarını "Türk vatandaşlığının kazanılması halleri" başlığı altında sistematik olarak düzenlemiştir. Buna göre Türk vatandaşlığı iki temel yolla elde edilmektedir: birincisi doğumla (asli vatandaşlık) ikincisi ise sonradan kazanılmadır. Doğumla Kazanılan Vatandaşlıkta temel olarak kan bağı prensibi (jus sanguinis) uygulanmakta; ancak belirli şartlarda doğum yeri esası (jus soli) da geçerli olmaktadır. Kanunun 6. maddesine göre, doğumla elde edilen vatandaşlık hakkı, doğum anından itibaren geçerlilik kazanmaktadır (5901 Sayılı Kanun: md. 6). Türk vatandaşlığının sonradan elde edilmesinde ise

üç farklı yol bulunmaktadır bunlar: Yetkili Makam Kararı, Evlat Edinilme ve Seçme Hakkının Kullanılması. Yetkili Makam Kararı ile vatandaşlık kazanılması, 2010/139 sayılı uygulama yönetmeliğinde detaylı şekilde düzenlenmiştir. Bu kategori altında dört farklı alt başlık yer almaktadır (2010/139 Sayılı Yön.) Bunlar: Türk vatandaşlığının *Genel olarak kazanılması, İstisnai olarak kazanılması, Yeniden kazanılması ve Evlenme yoluyla* kazanılmasıdır.

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile istisnai kazanılması kapsamında yer alan ekonomik vatandaşlık uygulamaları, güncel mevzuat değişiklikleri ile işler hale getirilmiştir. Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağı öngörülen, özellikle sanayi alanında yatırım yapan yabancı girişimciler için 28.07.2016 tarihli 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile 5901 sayılı TVK'nın 12. maddesine (b) bendi ilave edilmiştir. Buna paralel olarak, 6458 sayılı YUKK'un 31. maddesine de 2016 yılında gerçekleştirilen düzenleme ile (j) bendi eklenmiştir. Böylece Türkiye'de yatırım yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hukuki düzenlemelerin alt yapısı oluşturulmuştur. Türkiye'de fiilen çalışmayan; ancak Cumhurbaşkanlığınca belirlenen miktarlarda yatırım gerçekleştiren yabancıların ikamet izni aracılığıyla ülkede yasal olarak kalmaları ve bu doğrultuda istisnai vatandaşlık başvurusu yapabilmeleri hedeflenmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'de çalışan yabancı kişiler açısından ise, Turkuaz Kart gibi özel çalışma izinleri yoluyla elde edilen yasal kalış hakkı sayesinde istisnai Türk vatandaşlığına başvuru yapmaları hukuken mümkün hale gelmiştir.

Özetle ifade etmek gerekirse, yatırım yoluyla istisnai olarak Türk vatandaşlığına başvuru yapılabilmesi için aranan öncelikli koşul, yabancı kişinin Türkiye'de yasal bir kalış statüsünün bulunmasıdır. Bu nedenle, yatırım yoluyla ya da çalışma amacıyla vatandaşlık başvurusunda bulunmak isteyen yabancıların öncelikle ikamet veya çalışma izni alarak Türkiye'deki mevcudiyetlerini hukuken geçerli hale getirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12/b maddesi uyarınca, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'na yapılan atıf doğrultusunda, yatırım yapacak yabancılara ilişkin düzenlemelerin kapsamı ve gerekli yatırım tutarları, 2010/139 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nde ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır. Söz konusu yönetmelik, başvuru sürecine ilişkin objektif ve sayısal kriterler belirleyerek istisnai vatandaşlık taleplerinin idari makamlar tarafından daha nesnel ve ölçülebilir esaslara göre değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

5901 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nde Türk vatandaşlığına başvuru yapacak olan yabancıların yapacakları yatırım türleri ve ABD doları üzerinden asgari miktarları net bir şekilde belirtilmektedir. Yatırım temelli vatandaşlık sisteminde, güvenlik değerlendirmeleri haricinde idari takdir yetkisi minimize edilmiştir. Bu durum prosedürel açıdan objektiflik

sağlarken, vatandaşlığın parasal karşılığa endekslenmesi toplumsal tartışmalara yol açmıştır. Kamuoyunda Türk vatandaşlığının metalaştırıldığı ve prestijinin zedelendiği yönünde endişeler dile getirilmektedir. Türk vatandaşlığının yatırım yoluyla verilmesine ilişkin 2016 yılı ve sonrasında yapılan düzenlemelerde her ne kadar yabancı yatırımcıların ve ekonomik kaynakların artırılması amaç edinilse de Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın istatistiki verilerine göre uluslararası doğrudan yatırım girişleri ve sabit sermaye yatırımlarının 2016 yılı sonrasında stabil bir artış izlemediği görülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2016-2024 yılları arasında Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım girişleri verilmektedir:

Tablo1.

Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri

(Milyon ABD Dolar)	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Uluslararası Doğrudan Yatırım girişi	**13.835**	**11.190**	**12.450**	**9.507**	**7.522**	**12.674**	**13.784**	**10.657**	**11.256**
Sermaye	6.958	5.532	6.229	5.512	4.401	6.923	6.381	5.489	6.176
Yatırım	7.579	7.401	6.699	5.881	5.791	7.148	6.963	5.863	6.691

Kaynak: (https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri)

Yıllara göre tablo incelendiğinde esasen yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı edinilmesiyle Türkiye'ye yapılan uluslararası doğrudan yatırım girişleri arasında ciddi bir korelasyonun olmadığı görülmektedir. Nitekim yatırım vatandaşlığı düzenlemelerinin yapıldığı 2016 yılı sonrasında Türkiye'ye yapılan yabancı yatırımlarda azalış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda uygulama yönetmeliğinde belirtildiği üzere sabit sermaye yatırımları dışında ülke ekonomisi için yatırım değeri olmayan özellikle gayrimenkul alımları politik alanda en fazla tartışılan hususdur. Düzenlemenin yapıldığı 2016 yılından bir yıl öncesinde, yani 2015'te, Türkiye'de yabancılara yapılan toplam gayrimenkul satışı 22.991 iken bu sayı 2016 yılında 18.391'e düşmüş, sonraki yıllarda katlanarak artmış, özellikle 2022 yılında 68.210 ile zirve yaparak son iki yılda tekrar düşüşe geçmiştir (data.tuik.gov.tr: 2025a). Aşağıdaki tabloda 2016-2024 yılları arasında gayrimenkul alımı yoluyla Türkiye'de en fazla taşınmaz edinen yabancı uyruklu kişiler menşe ülkelerine göre sıralanmaktadır. Tablodaki verilerden anlaşılacağı üzere Irak, Suudi Arabistan, İran, Rusya Federasyonu ve Afganistan Türkiye'de en fazla taşınmaz mülk edinen ilk beş ülke arasındadır. Türkiye'de taşınmaz mülk almak için yabancıların tercih ettikleri yerler ise ağırlıklı olarak İstanbul, Antalya, Ankara, Muğla şeklinde sıralanmaktadır (https://www.tkgm.gov.tr/:

2025). Tabloda verilen sayılardan kaç kişinin Türk vatandaşlığı'na geçtiği ise resmi makamlar tarafından paylaşılmamaktadır.

Tablo 2.

Uyruklarına Göre Yabancılara Yapılan Konut Satışları

Türkiye'de Ülke Uyruklarına Göre Yabancılara Yapılan Konut Satışı										
Uyruk		**Yıllar (2016-2024)**								
		2016	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
1	**Irak**	3.036	3.805	8.205	7.596	6.674	8.661	6.241	1.917	1.302
2	**Suudi Arabistan**	1.886	3.345	2.718	2.208	679	-	1.090	810	645
3	**İran**	664	792	3.652	5.423	7.189	10.056	8.223	4.272	2.166
4	**Rusya Federasyonu**	1.224	1.331	2.297	2.893	3.078	5.379	16.312	10.560	4.867
5	**Afganistan**	1.205	1.078	2.084	2.191	1.929	2.762	1.732	644	517

Kaynak: (https://data.tuik.gov.tr/: 2025b)

5. Türkiye'de Yatırım Vatandaşlığına Yönelik Politik Tartışmalar

Türkiye'de 2016 yılında işlerlik kazandırılan yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı elde edilmesi uygulaması bir çok politik tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Tartışmalar esasen, Ak Parti hükümetlerinin yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek için hayata geçirdiği yasal düzenlemeler sırasında/neticesinde, mecliste grubu bulunan diğer partilerin konuya müdahil olmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. Tartışmanın kabaca iki tarafı olduğunu söyleyebiliriz. Yatırım vatandaşlığı uygulamalarıyla ilgili yasal düzenlemeleri gerçekleştiren iktidar partisi olarak Ak Parti, ülkeye özellikle ekonomik olarak katma değer kazandıracağını düşündüğü bu uygulamaların savunuculuğunu yapmaktadır. Parlamentoda temsil edilen diğer partiler ise bu uygulamaları, özellikle vatandaşlığı piyasalaştırdığı ve vatandaşlığın taşıdığı değer ve içeriği erozyona uğrattığı gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Çalışmanın bu bölümünde, söz konusu tartışma 2018 ve 2023 yıllarında yapılan Türkiye genel seçimlerinde en çok oy oranına ulaşan ve TBMM'de grubu bulunan beş siyasal partinin önde gelen temsilcilerinin yatırım vatandaşlığına ilişkin dile getirdikleri görüşler çerçevesinde ele alınmıştır.

5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti):

Küreselleşme süreçlerinin hızlandırdığı göç hareketleri ile birlikte ülkeler arasında insan kaynakları ve sermaye transferleri de artmıştır. Ak Parti'nin yaklaşımına göre bu durumun yarattığı fırsatların değerlendirilmesi, nitelikli bireylerden ve yatırım potansiyellerinden yararlanılması gerekmektedir. Nitekim Ak Parti bu süreci "krizden fırsata dönüşüm" olarak nitelendirmekte ve yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamasını küresel bir pratik olarak

görmektedir. Yatırım vatandaşlığının aynı zamanda uluslararası hukuki düzenlemelerde yer aldığını savunan AK Parti hükümeti yatırım vatandaşlığı uygulamasının ekonomik katkılarına sıklıkla vurgu yapmıştır. Nitekim Ekonomik Bakanı Zeybekçi'nin açıklamasına göre, Türkiye'de yatırım faaliyetlerinde bulunan, ülkede gelecek planları yapan ve Türkiye'nin kalkınma sürecine dahil olmak isteyen kişiler için çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler kapsamında Turkuaz kart, süresiz oturma izni ve talep edilmesi durumunda Türk vatandaşlığına geçiş imkanları sunulmaktadır. Bu kapsamda, binlerce hatta on binlerce kişinin vatandaşlık sürecine dahil edilebileceği ve "beyin göçünün" Türkiye lehine çevrilebileceğini vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı'nın "Türk vatandaşlığına geçmek isteyen herkesin baş üstünde yeri vardır" şeklindeki yaklaşımına atıfta bulunan Ekonomi Bakanı, bu politikanın belirli kriterlere dayandığını vurgulayarak söz konusu kriterler arasında terörle herhangi bir bağlantının bulunmaması ve Türk vatandaşlığının gerektirdiği ahlaki standartlara uygunluğunun ön planda olduğunu vurgulamıştır. Ekonomi Bakanı, Ak Parti'nin bu yaklaşımının Türkiye'ye dinamizm katacağını ve büyük bir ülke olan Türkiye'nin katılmak isteyen herkese kapısının açık olduğunu belirtmiştir (haberturk.com: 5.07.2016)." Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuyla ilgili yaptığı açıklamalar da bu yaklaşımla paralellik göstermektedir. Erdoğan, nitelikli göçmenlerin mesleki kapasitelerinin değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, kayıt dışı istihdam yerine yasal statü kazanmış bir şekilde çalışmalarının sağlanmasının önemini vurgulamıştır. Bu politika çerçevesinde, uzman meslek gruplarından olan kişilerin resmi çalışma izinleri ile Türkiye'nin beşeri sermayesine katkı sunmaları amaçlandığını belirtmiştir (aa.com.tr: 07.01.2017)."

AK Parti sözcülerinin bu konuda öne sürdüğü temel argüman, göç ve vatandaşlık meselelerinin yalnızca güvenlik perspektifinden değil, özellikle ekonomik kazanımlar açısından ele alınması gerektiğidir. Bu yaklaşımı destekleyen görüşler, TBMM genel kurulunda AK Parti milletvekilinin konuşmasında da dile getirilmiştir. Göç olgusunun sosyal, ekonomik, güvenlik, kültürel boyutlarıyla birlikte fırsat ve kriz dinamikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken karmaşık bir süreç olduğunu vurgulayan Ak Partili milletvekili, günümüzde bu konunun ağırlıklı olarak güvenlik odaklı bir yaklaşımla ele alındığı belirtmiştir. Güvenlik merkezli değerlendirmelerin, göçmenlerin toplumsal huzuru bozduğu ve ekonomik gerilemeye neden olduğu şeklinde yanlış algıları besleyebileceği ifade edilmiştir (Ak Parti Mv., TBMMTD, 10.12.2016, 26/2: 1046).

Ak Parti milletvekili ayrıca göç olgusunun tek başına olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirilemeyeceğini, etkin yönetim stratejileri uygulandığında fırsat yaratma potansiyeli

taşıdığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, Amerika ve Avrupa kıtasının göç hareketleri ile şekillendiği hatırlatılmış, Einstein ve Steve Jobs gibi önemli şahsiyetlerin göçmen kökenli olduğu örneklendirilmiştir. Özellikle Steve Jobs'un Suriye asıllı Abdulfattah'ın oğlu olarak dünyaya geldiği ve günümüzün en değerli şirketlerinden birinin kurucusu olduğu vurgulanmıştır. Milletvekilinin değerlendirmesinde, göçmenlerin küresel düzeyde sağladığı ekonomik, kültürel ve toplumsal katma değer göz önünde bulundurularak yeni politika yaklaşımlarının geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur (Ak Parti Mv., TBMMTD, 10.12.2016, 26/2: 1046).” Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere Ak Parti hükümeti, başta Türkiye’nin ekonomik kalkınması olmak üzere bilimsel ve kültürel değerler bağlamında katma değer sağlayacağından yatırım yoluyla istisnai Türk vatandaşlığı verilmesini olumlu ve önemli bir politika olarak görmektedir. Uluslararası göçlerin Türkiye’de oluşturduğu dinamizmin diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi fırsata çevrilmesi gerektiğini savunan Ak Parti bu bağlamda yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı verilmesini Türk vatandaşlığının itibarını zedeleyen bir uygulama olarak görmemektedir.

5.2. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP):

AK Parti hükümetinin 2016 yılından itibaren uygulamaya koyduğu yatırım yoluyla vatandaşlık politikası, CHP tarafından çok boyutlu eleştirilere maruz kalmıştır. Ana muhalefet partisi konumunda bulunan CHP, bu uygulamayı çeşitli açılardan problemli bulduğunu belirtmiş ve "vatandaşlığın ticarileştirilmesi" olarak nitelendirmiştir. Parti yetkilileri, bu konuyu sıklıkla gündemde tutmuş ve politika değişikliğini savunmuştur. Yatırım yoluyla istisnai vatandaşlık uygulamalarında münhasıran ekonomik ölçütlerin dikkate alınması uygun bir politika olarak görmeyen CHP, vatandaşlığın tarihsel ve kültürel değerlerle örülü bir kimlik olduğunu vurgulamakta ve esasen bu konuda daha kapsamlı kriterlerin uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede CHP’ye göre sonradan vatandaşlık kazanan kişilerin ülkeye aidiyet bağlarının nasıl değerlendirileceği sorusu, üzerinde durulması gereken ve endişelendirmeyi gerektiren önemli bir konu olarak belirmektedir.

TBMM genel kurulunda konuşan CHP’li bir milletvekilinin partinin bu konudaki endişelerini yansıtan ifadeleri şu şekilde özetlenebilir: Vatandaşlık hakkı verilecek kişilerin ülkeye aidiyet duygularının nasıl tesis edileceği, ulusal sembollere ve değerlere bağlılık hissinin bulunmayan bireylerin vatandaşlığa kabul edilmesinin ne derece uygun olacağı gibi sorular gündeme getirilmiştir. Bu bağlamda, Amerika'daki bağlılık yemini uygulaması ve Almanya'daki resmi dil bilme zorunluluğu gibi örnekler, Türkiye'de de benzer mekanizmaların uygulanıp uygulanmayacağı sorusu ile birlikte ele alınmıştır (CHP Mv., TBMMTD, 28.07.2016, 26/1: 179).”

CHP'nin eleştirilerinde özellikle gayrimenkul yatırımı yoluyla vatandaşlık kazanma uygulamalarının Türk vatandaşlığını "değersizleştirdiği" iddiası öne çıkmaktadır. Parti, küresel düzeyde vatandaşlık kazanma süreçlerinin sıkı kriterlere tabi tutulduğunu; ancak Türkiye'de bu sürecin "ticarileştirildiği" görüşünü savunmaktadır. Bu yaklaşımla birlikte Türk vatandaşlığının taşıdığı manevi değerleri zedelediğini ileri süren CHP'li milletvekilinin TBMM genel kurulunda dile getirdiği endişeler şu ana konular etrafında toplanmaktadır: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının medya platformlarında konut satış reklamlarıyla birlikte pazarlanması durumunun yaratmış olduğu imaj sorunu; yurt dışında açılan tapu temsilciliklerinin emlak ve vatandaşlık işlemlerini kolaylaştırma yaklaşımı ve çağdaş ülkelerdeki vatandaşlık kazanma kriterlerinin karşılaştırmalı analiz edilmesi (CHP Mv., TBMMTD, 5.3.2022, 27/5: 180). Milletvekilinin değerlendirmesine göre gelişmiş ülkeler vatandaşlık verme sürecinde öncelikle oturma izni aşamasından başlayarak, ekonomik katkı, istihdam yaratma ve uzun vadeli katma değer sağlama kriterlerini dikkate almaktadır. Bu süreç yıllar süren bir değerlendirme periyodunu kapsamakta ve sürekli performans takibi içermektedir. Buna karşın Türkiye'nin mevcut uygulamasının sadece finansal kriterlere odaklandığı iddia edilmektedir.

CHP'li bir başka Milletvekili TBMM genel kurulunda yaptığı konuşmada bu durumu tarihsel perspektifle ilişkilendirerek Çanakkale, Sarıkamış ve Kurtuluş Savaşı gibi milli mücadele dönemlerinde verilen fedakarlıkları hatırlatmıştır. Bu bağlamda, vatandaşlığın parasal karşılıkla verilmesinin tarihsel değerlerle çeliştiği görüşü ifade edilmiştir. Ayrıca, vatandaşlık verme sürecinde güvenlik kontrollerinin yeterliliği konusunda endişeler dile getirilmiştir. Başvuru sahipleri arasında güvenlik riski taşıyan kişilerin varlığının araştırılması gerektiği, terör, organize suçlar ve diğer kriminal faaliyetlerle bağlantılı kişilerin tespit edilmesi için kapsamlı güvenlik soruşturmalarının yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede, bölgesel yatırımcıların vatandaşlık kazanma süreçlerinin daha sıkı denetim altına alınması gerektiği görüşü öne sürülmüştür (CHP Mv., TBMMTD, 5.3.2022, 27/5: 181)." CHP'nin vatandaşlık politikasına yönelik eleştirel yaklaşımında, Türk vatandaşlığının manevi boyutuna yapılan vurgu önemli bir yer tutmaktadır. TBMM genel kurulunda konuşan CHP milletvekilinin değerlendirmesinde, vatandaşlık kazanma sürecinin parasal değerle ölçülmesine karşı çıkılmıştır. Bu yaklaşımda, 250 bin dolarlık yatırım tutarının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının karşılığı olmasının uygun olmadığı görüşü ifade edilmiştir. Milletvekilinin konuşmasında, Mehmet Akif Ersoy'un "Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı, / Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı" mısralarına atıfta bulunulmuştur. Bu edebi referansla, Türk topraklarının altında yatan şehitlerin fedakarlıklarının hatırlatılması ve mevcut vatandaşlık politikasının bu tarihsel

değerlerle çeliştiği görüşünün dile getirilmesi amaçlanmıştır (CHP Mv., TBMMTD, 7.4.2022, 27/5: 144)."

Yapılan açıklamalarda belirttiği üzere CHP, Türk vatandaşlığının tarihsel, kültürel ve manevi yönüne dikkat çekerek dünyadaki kriminal kişilerin kontrolsüz bir şekilde Türk vatandaşlığına geçeceğini bu durumun da Türk vatandaşlığının manevi değerlerini zedeleyeceğini vurgulamaktadır ve bu uygulamayı eleştirmektedir.

5.3. Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HDP/DEM Parti):

AK Parti hükümetinin yatırım yoluyla istisnai Türk vatandaşlığı politikalarına yönelik eleştirel yaklaşımlardan bir diğeri HDP/DEM Partisi'nden gelmektedir. HDP/DEM, söz konusu uygulamaları çok yönlü açılardan değerlendirmiş ve hükümetin bu politikalarını ekonomik motivasyonlar veya seçmen kazanımı amacıyla gerçekleştirdiğini öne sürmüştür. HDP/DEM'in değerlendirmesine göre, Türk vatandaşlığının belirli bir finansal bedel karşılığında verilmesi, bu imkândan sadece ekonomik kapasitesi yüksek olan kişilerin yararlanabilmesine yol açmaktadır. Bu durumun sosyal adaletsizlik yarattığı ve vatandaşlığın demokratik niteliğini zedelediği görüşü savunulmaktadır. Parti, bu uygulamaların vatandaşlığı hükümet tarafından bir "araçsallaştırma" sürecine dönüştürdüğünü sıklıkla vurgulamış ve mevcut politikalara karşı eleştirel tutum sergilemiştir. TBMM genel kurulunda vatandaşlığın ekonomik ve politik boyutlarına dikkat çekmeye çalışan DEM Parti temsilcilerinin açıklamalarında şu tespitlere yer verilmiştir: 250 bin Amerikan doları yatırım tutarıyla yabancıların konut veya iş yeri satın alabilmesi, özellikle 2021 yılında Türk lirasının yüzde 75 oranında değer kaybetmesiyle yabancı yatırımcılar için oldukça cazip bir fırsat yaratmıştır. 2020'den 2021'e geçiş döneminde yabancılara konut ve iş yeri satışlarında yüzde 44'lük bir artış kaydedilmiştir. 2021 yılında 59 bin iş yeri ve konut satışı gerçekleştirilmiş, bu rakamın 2022 yılında 70 bin civarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Döviz kurlarındaki artış eğilimi, bu imkanları yabancı yatırımcılar için daha da avantajlı hale getirmektedir (HDP Mv., TBMMTD, 7.04.2022, 27/5: 145).

HDP/DEM'e göre Türkiye'de yabancı uyruklu kişilerin yalnızca gayrimenkul edinerek doğrudan vatandaşlık elde edebilmesi, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullarla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu uygulama, küresel ölçekte benzer vatandaşlık politikalarıyla kıyaslandığında istisnai bir durum arz etmektedir. Çeşitli medya kanallarında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, Türkiye vatandaşlığına erişimin oldukça kolay ve düşük maliyetli olduğu yönünde tanıtımlar yapılması, uygulamanın uluslararası algısını da etkilemektedir. Konuya ilişkin olarak HDP/DEM milletvekilinin değerlendirmesi parti politikasının anlaşılması bakımından şöyle özetlenebilir: Bu sürecin çeşitli aracılar (simsarlar) eliyle ticarileştirildiği ve

gayrimenkul üzerinden vatandaşlık edinmenin neredeyse aleni bir piyasa faaliyetine dönüştüğü gözlemlenmektedir. Oysa vatandaşlık, sadece hukuki bir statü değil; aynı zamanda bireyin bir ülkeye aidiyetini, toplumsal uyumunu ve yükümlülüklerini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Birçok demokratik ülkede, göçmenlere önce oturma ve çalışma izni verilmekte, ardından belli bir süre ülkede kalmaları ve belirli şartları yerine getirmeleri (örneğin; sabıka kaydı olmaması, dil yeterliliği gibi) hâlinde vatandaşlık hakkı tanınmaktadır. Bu süre kimi ülkelerde üç yıl, kimilerinde ise beş yıl gibi bir zamana yayılmaktadır. Söz konusu süre zarfında bireyler, uyum programlarına tabi tutulmakta ve vatandaşlık öncesinde çeşitli değerlendirme süreçlerinden geçirilmektedir. Türkiye'de uygulanan 250 bin ABD doları karşılığında doğrudan vatandaşlık verilmesi uygulaması, kamuoyunda ve uluslararası gözlemciler nezdinde çeşitli etik ve yasal tartışmalara neden olmuştur. Ayrıca yatırım vatandaşlığı uygulamalarıyla kara para aklama ile mücadele konusundaki zafiyetlerin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, vatandaşlık karşılığında sağlanan mali kaynakların menşei ve yasal meşruiyeti hususunda gerekli denetimlerin yeterince sağlanamadığına dair eleştiriler bulunmaktadır (HDP Mv., TBMMTD, 7.04.2022, 27/5: 145)."

HDP/DEM parti CHP'ye benzer bir şekilde yatırım vatandaşlığı uygulamalarının parasal yönüne dikkati çekerek vatandaşlığın parasal bir karşılık olmanın ötesinde ülkeye bağlılığı ifade eden bir hak olduğunu vurgulamıştır. Özellikle gayrimenkul alımı yoluyla vatandaşlık elde edilmesini eleştiren HDP/DEM parti, bu uygulamayla, Türkiye'nin asli vatandaşları konumunda olan etnik ve dini çeşitliliklerin vatandaşlık haklarının zedelendiğine sıklıkla vurgu yaparak bu politikayı eleştirmektedir.

5.4. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP):

Türk vatandaşlığının yatırım yoluyla istisnai olarak verilmesi konusunda MHP eleştirel yaklaşımla milliyetçi bir politika izlemektedir. Türk vatandaşlığının yüksek manevi bir değer olduğunu savunan MHP, vatandaşlığın ulusal anlamda içerdiği Türklüğü ön plana çıkarmaktadır. Türkiye'nin nitelikli işgücü bakımından kendi insan kaynağıyla yeterli düzeyde olduğunu belirten MHP, istihdam politikalarının öncelikle Türk vatandaşı olan genç işsizler doğrultusunda şekillendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Parti politikası doğrultusunda, Türkiye'de öğretmen, doktor, mühendis gibi meslek gruplarında nitelikli bireylerin yetiştirilebildiği ve bu bireylerin uluslararası düzeyde başarılar elde edebildiği belirtilmektedir. Bu çerçevede, istisnai vatandaşlık uygulamaları kapsamında "nitelikli yabancı" kriterinin zorunlu bir düzenleme olmadığı görüşü öne çıkmaktadır.

MHP'nin konuya yaklaşımı, vatandaşlık kavramının sadece hukuki bir statü değil, aynı

zamanda güçlü bir manevi aidiyet unsuru taşıdığı yönündedir. Parti lideri Devlet Bahçeli tarafından yapılan açıklamalarda, Türk vatandaşlığının belirli değerlere dayalı olarak "hak edilmesi gereken" bir kimlik olduğu vurgulanmıştır. Bahçeli, vatandaşlığın yalnızca hukuki bir belge olmaktan öte, tarihi, sosyolojik ve kültürel bir aidiyet alanı olduğunu ifade etmiş; vatandaşlığın kolaylaştırılmış yollarla dağıtılmasının toplumsal bütünlük ve milli kimlik açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği uyarısında bulunmuştur (mhp.org.tr: 4.07.2016). Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı'nın açıklamaları, Türk vatandaşlığının yalnızca yasal bir statü değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel, sosyolojik ve milli bağlamda derin bir anlam taşıdığı yönündeki parti yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu söylemde vatandaşlık, toplumsal bütünlüğü ve milli kimliği temsil eden, kazanılması gereken bir statü olarak tanımlanmaktadır. Parti politikası çerçevesinde, Türk vatandaşlığının bireysel tercihlerle ya da siyasal takdirle dağıtılmaması gerektiği vurgulanmakta; bu statünün bir "hak ediş" sürecinin sonucu olması gerektiği dile getirilmektedir. MHP'ye göre vatandaşlık, yalnızca hukukî bir kimlik değil, aynı zamanda birey ile devlet arasında karşılıklı yükümlülük ve aidiyeti temsil eden vicdani ve ahlaki bir bağdır. Bu bağın zayıflaması ya da keyfî uygulamalarla aşınması durumunda, milli birlik ve toplumsal dayanışmanın zarar görebileceği öne sürülmektedir. Genel Başkan, ayrıca Türkiye'nin milli birliğinin yalnızca etnik, dilsel veya dinsel temellere dayanmadığını; tarihsel olarak şekillenmiş ortak bir kimlik bilinci çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede, Türk vatandaşlığı kavramı, ulusal aidiyetin ve toplumsal bütünlüğün taşıyıcısı olarak ele alınmakta, dolayısıyla bu unvanın toplumsal onur ve saygınlık içeren bir değer olduğu vurgulanmaktadır (mhp.org.tr: 12.07.2016)."

5.5. İYİ Parti:

İYİ Parti, Türk vatandaşlığının belirli bir yatırım tutarı karşılığında verilmesini uygun bir uygulama olarak görmemekte ve MHP'ye benzer şekilde milliyetçi bir politikayı benimsemektedir. Parti, vatandaşlığın yalnızca hukuki bir statüden ibaret olmadığına; aynı zamanda toplumsal, kültürel ve millî kimliği yansıtan bir yapı taşıdığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Türk vatandaşlığının istisnai yollarla verilmesi konusu partinin eleştirdiği temel noktalardan biridir. İYİ Parti milletvekilleri, TBMM Genel Kurulu'nda yaptıkları açıklamalarda, mevcut istisnai vatandaşlık uygulamalarının kapsamının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Parti temsilcileri, bu tür uygulamaların sınırlandırılmasını savunmakta ve vatandaşlık ediniminde daha sıkı, uzun vadeli ve toplumsal uyuma dayalı kriterlerin gözetilmesini önermektedirler (İYİ Parti Mv., TBMMTD, 11.5.2022, 27/5: 50); "Türk vatandaşlığı basite alınacak bir iş değildir, önüne gelene vatandaşlık dağıtarak bu yolla oy

devşirmek ilkelliktir, âcizliktir (İYİ Parti Mv., TBMMTD, 20.10.2022, 27/6: 568).” şeklindeki ifadeleri Türk vatandaşlığı konusunda İYİ Parti’nin yatırım vatandaşlığı konusundaki politikasını yansıtmaktadır.

İYİ Parti, istisnai Türk vatandaşlığı uygulamalarında yeterli düzeyde güvenlik soruşturması yapılmadığını ve bu durumun milli güvenlik açısından ciddi riskler barındırdığını ifade etmektedir. Parti temsilcileri, vatandaşlık sürecinde gerekli denetim ve incelemelerin eksikliği nedeniyle, bazı kişilerin güvenlik tehdidi oluşturabilecek özellikler taşımasına rağmen vatandaşlık statüsü elde edebildiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, İYİ Parti, istisnai vatandaşlık politikalarının daha sıkı denetim mekanizmalarıyla desteklenmesi gerektiğini savunmakta; özellikle vatandaşlık başvurularında terör örgütleriyle bağlantılı olabilecek kişilere karşı daha titiz ve kapsamlı güvenlik araştırmalarının yapılmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmektedir (İYİ Parti Mv., TBMMTD, 9.12.2022, 27/6: 822). İdari kurumların istisnai vatandaşlık verilen yabancıların rakamlarını kamuoyundan gizlediğini belirten İYİ Parti, 2022 yılında yayımladığı göç politikalarını içeren Milli Göç Doktrini ile vatandaşlık işlemlerinin süratle askıya alınmasını, güvenlik, istihbarat gerekleri ve mesleki ihtiyaçlar dışında istisnai vatandaşlık verilmesi yolu kapatılmasını vurgulamıştır. Ayrıca 2011 yılı esas alınarak vatandaşlık verilenlerin durumları incelenerek mevzuat şartlarına aykırılık tespit edilenlerin vatandaşlıkları ilga olunmasının gerektiğini belirten İYİ Parti bu bağlamda Türk vatandaşlığının istisnai olarak elde edilmesine karşı çıkmaktadır (Milli Göç Doktrini, 2022: 52). İYİ Parti temsilcilerinin yapmış oldukları açıklamalardan ve parti politikasından anlaşılacağı üzere İYİ Parti, Türk vatandaşlığının yatırım yoluyla istisnai yoldan verilmesi konusunda milliyetçi bir pozisyonda durmakta ve kesin bir dille karşı çıkmaktadır. Verilen vatandaşlıkların özellikle güvenlik boyutuna dikkati çeken İYİ Parti, bu uygulamanın Türk vatandaşlık değerlerini zedelediğini savunarak eleştirmiştir.

6. Sonuç

Vatandaşlık, geleneksel anlamda bir ülkenin insanlarını başka ülkelerdeki insanlardan ayırmayı ifade eden ve aslen doğumla birlikte kazanılan yasal bir statüyü ifade etmektedir. Tarihsel süreç içinde küreselleşen dünyanın değişen koşullarıyla birlikte ülkeler ulusal fonlarına gelir sağlamak, ekonomik ve beşeri sermayeyi artırmak amacıyla kendi vatandaşlıklarını istisnai yollardan idari usuller ile yabancı uyruklu kişilere verebilmektedirler. Bu istisnai yollardan birisi “altın vize” veya “altın pasaport” olarak da adlandırılan yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarıdır. Vatandaşlığın yatırım yoluyla verilmesi bir çok açıdan tartışılmaktadır. Yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarını ülkelere sağlayacağı katma değer açısından olumlu görenlere

karşılık toplum için sosyo-kültürel bir değer olan vatandaşlığın piyasalaşarak alınıp satılabilen "ticari bir meta" haline dönüştüğünü belirten farklı bakış açıları bulunmaktadır. Yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları son otuz yılda dünya genelinde artış göstermiştir. Ülkelerin esas itibariyle ekonomik gelir sağlamak amacıyla uyguladıkları yatırımcı vatandaşlık uygulamaları gerek kendi toplumlarında gerekse bağlı bulundukları (AB gibi) uluslararası birliklerde bir çok endişe ve tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yatırımcı vatandaşlık uygulamalarını doğrudan veya uzun dönem ikamet izni şeklinde uygulayan AB ülkeleri bu bağlamda Avrupa Komisyonu ve Parlamentosu tarafından sıklıkla eleştirilmiştir. Eleştirilen konuların başında AB vatandaşlığının piyasalaştırılarak ticari bir meta haline getirilmesi ve AB değerlerini erozyona uğrattığına ilişkin endişelerdir.

Benzer endişeler yatırımcı vatandaşlık uygulamalarıyla ilgili düzenlemelerin yapıldığı 2016 yılı ve sonrasında Türkiye'de de görülmektedir. Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılmasına ilişkin yatırım miktarlarının belirlenmesi ve Türk vatandaşlığının kanunla düzenlenen parasal karşılıklar ile belirlenmesi bu bağlamda sürdürülen politik tartışmaların kaynağını oluşturmaktadır. Türkiye'de iktidar partisi olan Ak Parti, ülkeye başta ekonomik sermaye olmak üzere, katma değer sağlayabilecek yabancı kişilere vatandaşlık verilmesini doğru bir politika olarak görmektedir. Ak Parti dışında kalan diğer dört siyasal parti (CHP, MHP, HDP/DEM ve İYİ Parti) ise yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı uygulamasını doğru bulmamaktadır. Bu partilerden ana muhalefet konumunda bulunan CHP, Türk vatandaşlığının tarihsel ve manevi yönüne dikkati çekerek vatandaşlığın piyasa şartlarına göre parasal bir karşılık olarak verilmesine karşı çıkmaktadır. Bu bağlamda CHP, dünya genelinde suça bulaşmış kişilerin Türkiye'de yatırım yoluyla vatandaşlık verilmesi uygulamasını fırsata çevirdiği ve istismar edebileceği uyarısında bulunmaktadır. CHP'nin eleştirilerine benzer şekilde HDP/DEM Parti, özellikle gayrimenkul edinimiyle vatandaşlık elde edilmesine karşı çıkmakta, Türk vatandaşlığının etnik ve dini çeşitliliğine vurgu yapmaktadır. Türk vatandaşlığı konusunda milliyetçi bir pozisyonda duran Türk vatandaşlığının milli ve manevi yönüne vurgu yapan MHP ve İYİ Parti ise milli kimliğin, aidiyetin, tarihsel ve kültürel mirasın korunması amacıyla Türk vatandaşlığının saygınlığını ve manevi değerlerini korumak adına bu politikayı doğru bulmamaktadırlar.

Yatırım vatandaşlığı uygulamaları her ne kadar yetenek, sermaye getirisi veya kültürel çeşitlilik yaratsa da bir çok sorun alanına da sahiptir. Vatandaş olma hakkının piyasa şartlarına bırakılması ve sadece varlıklı kişilerin "satın alma gücüyle" vatandaşlığa erişebilmeleri, belirli bir grubun sosyal üstünlüğüne neden olabilmekte, hak ve sorumlulukları kapsayan sosyal

sözleşme fikrini de zayıflatmaktadır. Bu bağlamda Baüböck'ün ifade ettiği üzere vatandaşlığın parasal karşılık ile verilmesi, birey ve devlet arasındaki bağ ve ulusal vatandaşlığın içerdiği değerleri derinden zayıflatmakta ve vatandaşlığın geri dönülmez bir şekilde metalaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, modern ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla oluşturulmaya başlanan ve tarihsel, kültürel, sosyolojik ve psikolojik aidiyeti temsil eden, kendi içinde bir kimlik değerini oluşturan modern vatandaşlığın içerdiği manevi bağlamın aşınmasına neden olmaktadır. Bu durumun yanında ayrıca yatırım vatandaşlığı uygulamalarının dünyadaki ultra zenginler veya kara para aklama, yolsuzluk ve dolandırıcılık gibi suçlara bulaşmış kişiler için küresel hareketlilik koridorlarını açması bakımından sakıncalar doğurabilmektedir. Bu açılardan bakıldığında yatırım vatandaşlığı, vatandaşlığın sonradan kazanılmasından kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek sosyo-kültürel uyum meselelerinin göz ardı edilmesi ve sermayenin en önemli koşul olarak değerlendirilmesine neden olabileceği gibi günümüz modern devletleri için elzem olan ve geleneksel vatandaşlık anlayışında yer alan sosyal ve kültürel bağların zedelenmesi ihitimalini ortaya çıkarmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Katkı Oranı Beyanı: Sorumlu yazar: %60, Diğer yazar: %40.
Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.
Peer-review: Externally peer-reviewed.
Contribution Rate Statement: Corresponding author: %60, Other author: %40.
Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

Adım, L. (2017). Between benefit and abuse: Immigrant investment programs. *Saint Louis University Law Journal, 62* (1), 120-136.

Armstrong, C. (2018). The price of selling citizenship. R. Bauböck (Ed.), *Debating transformations of national citizenship* içinde. IMISCOE Research Series. Springer.

Aybay, R., Özbek, N. & Perçin, G. E. (2019). *Vatandaşlık hukuku*. Siyasal Kitabevi.

Aybay, R. & Özbek, N. (2015). *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ayelet, S. (2017). Citizenship for sale?. *The Oxford handbook of citizenship* içinde (ss. 794-796). Oxford University Press.

Balta, E. & Olcay, A. (2017). Satılık pasaportlar: Neoliberal çağda vatandaşlık pratikleri. *Birikim*, 338, 14-21.

Barbulescu, R. (2018). Global mobility corridors for the ultra-rich: The neoliberal transformation of citizenship. R. Bauböck (Ed.), *Debating transformations of national citizenship* İçinde. IMISCOE Research Series. Springer.

Batır, K. (2018). *Uluslararası hukukta vatandaşlık*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Bauböck, R. (2006). Concepts and controversies. R. Bauböck (Ed.), *Migration and citizenship* içinde. Amsterdam University Press.

Bauböck, R. (2018). What is wrong with selling citizenship? It corrupts democracy! R. Bauböck (Ed.), *Debating transformations of national citizenship* içinde. IMISCOE Research Series. Springer.

Bauder, H. (2013). Domicile citizenship, human mobility and territoriality. *Progress in Human Geography, 38* (1), 1-16.

Bookchin, M. (1987). *The rise of urbanisation and the decline of citizenship*. San Fransisco: Sierra Club Books.

Brubaker, R. (2009). Fransa'da ve Almanya'da vatandaşlık ve ulus ruhu. Ankara: Dost Kitabevi.

Buchanan, J. M. (1965). An economic theory of clubs. *Economica, New Series, 32* (125), 1-14.

Çiçekli, B. (2009). *Göç terimleri sözlüğü (Glossary on migration)*. International Organization for Migration (IOM).

Dilek, Ş. (2017). Yatırım yoluyla vatandaşlık ekonomik aktiviteye katkı sağlar mı?. *SETA Perspektif*, 162.

Gözler, K. (2015). *Devletin genel teorisi*. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.

Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. Ankara:İmge Yayınları.

İYİ Parti Milli Göç Doktrini. (2022). *Suriyeli ve diğer ülke uyruklu sığınmacılar ve kaçak göçmenler: Mevcut durum ve çıkış yolu önerileri*. Milli Güvenlik Politikaları Başkanlığı.

Joppke, C. (2006). Citizenship between de- and re-ethnicization. Y. Gökçe Yurdakul & M. Bodemann (Ed.), *Migration, citizenship, ethnos* İçinde. Palgrave Macmillan.

Kaplan, W. (1993). Who belongs? Changing concepts of citizenship and nationality. W. Kaplan (Ed.), *Belonging: The meaning and future of Canadian citizenship* İçinde (ss. 245-264). McGill-Queen's University Press.

Karakoç, İ. (2012). *Hukuk tarihinde vatandaşlık, yabancılık statüsü*. İzmir: Yetkin Yayınları.

Kaya, T. (2021). Dünyadaki örnekler ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamasına eleştirel bir bakış. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12* (1), 115-132.

Kayalı, D. (2023). Etkili vatandaşlık ilkesi ile yatırım yoluyla vatandaşlık programları üzerine bazı düşünceler. *Public and Private International Law Bulletin, 43* (1), 105-137.

Köşgeroğlu, B. Ş. (2017). İstisnai yoldan vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin genel esaslar ve son değişiklikler çerçevesinde Türk vatandaşlığının istisnai yoldan kazanılması. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7* (1), 169-198.

Lipset, S. M. (1960). *Political man*. Newyork: Doubleday.

Nomer, E. (2018). *Türk vatandaşlık hukuku*. Filiz Kitabevi.

Perruchoud, R.-Jillyanne Redpath (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. 2. Baskı. No: 31, International Organization of Migration Publications.

Perruchoud, R. & Redpath, J. (2013). *Göç terimleri sözlüğü* (2. Baskı). International Organization for Migration Publications.

Pierson, C. (2011). Modern devlet (Çev. D. Hattatoğlu). İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi.

Polat, E. G. (2011). "Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı." Ankara Barosu Dergisi, (sayı: 2011/3), s: 127-157.

Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/3, 127-157.

Scherrer, A. & Tassi, E. (2018). *Citizenship by investment (CBI) and residency by investment (RBI) schemes in the EU*. PE 627.128. October 2018.

Shachar, A. (2014). Dangerous liaisons: Money and citizenship. A. Shachar & R. Bauböck (Ed.), *Should citizenship be for sale?* içinde. European University Institute.

Spiro, P. J. (2018). "Cash for Passports and the End of Citizenship" (ed: R. Bauböck), Debating Transformations of National Citizenship, IMISCOE Research Series.

Spiro, P. J. (2018). Cash for passports and the end of citizenship. R. Bauböck (Ed.), *Debating transformations of national citizenship* içinde. IMISCOE Research Series. Springer.

Surak, K. (2020). Millionaire mobility and the sale of citizenship. Journal of Ethnic and Migration Studies, *Ahead of Print*, 1-24.

Turner, B. S. (1992). Bir vatandaşlık kuramının ana hatları. A. Kadıoğlu (Haz.), *Vatandaşlığın dönüşümü* içinde (ss. 107-139). Metis Yayınevi.

Üstel, F. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti'nde resmî yurttaş profilinin evrimi: Cumhuriyet, demokrasi ve kimlik*. İstanbul:Bağlam Yayınları.

Walzer, M. (1989). "Citizenship", Political Innovation and Conceptual Change, (ed: T.Ballet-J. Farr-R. Hanson), New York: Cambridge University Press.

Walzer, M. (1989). Citizenship. T. Ball, J. Farr & R. Hanson (Ed.), *Political innovation and conceptual change* İçinde. Cambridge University Press.

Yılmaz, A.Ç. (2018). "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu." Ius Pecuniae, (2018) (38 PPIL 191).

Yılmaz, A. Ç. (2018). Mukayeseli hukukta ve Türk hukukunda yatırımcı vatandaşlık olgusu. *Ius Pecuniae,* 38, 191-214.

İnternet Kaynakları

Avrupa Komisyonu. (2020). Commission staff working document — Investment-related schemes and nationality. Erişim tarihi: 10.01.2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/hu/ip_20_1925/IP_20_1925_EN.pdf

Anadolu Ajansı. (2024). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Biz bu ülkeyi cenk meydanlarında kurduk. Erişim tarihi: 10.12.2024, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-biz-bu-ulkeyi-cenk-meydanlarinda-kurduk/721844

Hamsici, M. (2023). 'Altın pasaport': Türkiye ve dünyada yatırımla vatandaşlık alma uygulamaları hakkında neler biliniyor?. Erişim tarihi: 6.12.2024, https://www.bbc.com/turkce/articles/cmlpw8v0v4po

Avrupa Parlamentosu. (2014). *European Parliament resolution of 12 February 2014 on investor citizenship and residence schemes in the EU*. Erişim tarihi: 12.12.2024, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0038_EN.html

Göç İlişkileri Girişimi Derneği. (2022). Dünyada göç ve yatırımcı ilişkisi [PDF]. Erişim tarihi: 10.08.2025, https://gigder.org.tr/yayinlar/as-3-gigderdunyada-goc-ve-yatirimci-iliskisi.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2016). 6735 sayılı Uluslararası Koruma Kanunu. Erişim tarihi: 10.03.2025, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6735&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2009). 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu. Erişim tarihi: 10.03.2025, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5901.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2013). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Erişim tarihi: 10.03.2025, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2010). 2010/139 sayılı Kararname. Erişim tarihi: 10.03.2025, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2010139.pdf

Milliyetçi Hareket Partisi. (2016). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin Ramazan Bayramı nedeniyle yayınladıkları mesaj (04 Temmuz 2016). Erişim tarihi: 22.02.2025, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/4104/mhp/Milliyetci_Hareket_Partisi_Genel_Baskani_Sayin_Devlet_BAHCELI__nin_Ramazan_Bayrami_nedeniyle_yayinladiklari_mesaj_4_Temmuz_2016.html

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2017). 2017/9399 sayılı Karar (12 Ocak 2017). Erişim tarihi: 25.02.2025, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170112.htm

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete. (2017). 2017/9399 sayılı Karar (12 Ocak 2017) [PDF]. Erişim tarihi: 10.02.2025, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170112-24.pdf

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (t.y.). Yatırım istatistikleri. Erişim tarihi: [erişim tarihi: 10.01.2025], https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Konut satış istatistikleri: Eylül 2024. Erişim tarihi: 12.03.2025, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Konut-Satis-Istatistikleri-Eylul-2024-53762

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü. (2021). Yabancılar 2021'de Türkiye'den 68 600 taşınmaz edindi. Erişim tarihi: 12.04.2025, https://www.tkgm.gov.tr/yabancilar-2021%27de-turkiye%27den-68-bin-600-tasinmaz-edindi#:~:text=%22En%20fazla%20ta%C5%9F%C4%B1nmaz%20edinen%20%C3%BClkelerin,sahil%20b%C3%B6lgelerinde%20yazl%C4%B1k%20tercih%20ediyorlar (Erişim Tarihi: 12.04.2025).

TBMM Tutanaklar

TBMMTD, Ak Parti Milletvekili, 10.12.2016, 26/2, B.36: 1046

TBMMTD, CHP Milletvekili, 5.3.2022, 27/5, B.63: 180-181

TBMMTD, CHP Milletvekili, 28.07.2016, 26/1, B.120: 179

TBMMTD, CHP Milletvekili, 7.4.2022, 27/5, B.77: 144

TBMMTD, HDP Milletvekili, 7.04.2022, 27/5, B.77: 145

TBMMTD, İYİ Parti Milletvekili, 11.5.2022, 27/5, B.89: 50

TBMMTD, İYİ Parti Milletvekili, 20.10.2022, 27/6, B.10: 568

TBMMTD, İYİ Parti Milletvekili, 9.12.2022, 27/6, B.33: 822